

Het middendeel van de
Russische onderzeeër.

DUIKEN OP ONDERZEEËRS IN DE NOORDZEE

Op de Noordzeebodem, die een totale oppervlakte heeft van 3,3 keer Nederland, liggen zo'n 10.000 wrakken. De diversiteit is enorm, de oudste zijn al eeuwen oud. **Ieder jaar komen er wrakken uit de bodem tevoorschijn** en verdwijnen andere weer voor onbepaalde tijd onder het zand. Ben Stiefelhagen neemt ons mee naar enkele opvallende onderzeeërs.

Boeg van de Russische onderzeeër op stuurboordzijde.

Op de Noordzeebodem liggen veel vissersschepen, kustschepen, oorlogsschepen, bevoorradingsschepen en booreilanden. Ze zijn begroeid als kunstmatige riffen. Een aparte categorie vormen de onderzeeboten. De oudste stammen uit de Eerste Wereldoorlog en verkeren door hun sterke constructie vaak nog in opmerkelijk goede staat. Alleen al de Royal Navy verloor in deze oorlog 56 duikboten. Door de drukcabine en hun ronde vorm hebben ze het al meer dan een eeuw uitgehouden. De gemiddelde levensduur van oppervlakteschepen bedraagt zo'n 80 jaar. Daarna blijven alleen de ketels en stoommachine achter als zichtbaar bewijs van hun bestaan. Met Stichting Duik de Noordzee Schoon hebben we de afgelopen jaren op verschillende onderzeeërs gedoken. Uit een onderzoeksrapport over een te bouwen windmolenpark, blijkt dat er daar vermoedelijk een Engelse duikboot uit de Tweede Wereldoorlog op de bodem ligt met de toren omhoog. We besluiten dit tijdens de tiende DDNZS-expeditie te onderzoeken. Bevriende duikers geven ons een positie ten westen van de Bruine Bank, een zandbank halverwege de Nederlandse en Engelse kust.

RECHTOP

Juni 2015. Samen met mijn buddy Wouter zwem ik op 30 meter diepte over de bodem van de Noordzee. Vijf minuten eerder sprongen we van het dek van ons expeditiechip de Cdt. Fourcault. Via de

afdaallijn komen we bij ons dreganker uit. Met een zicht van 10 meter wordt het een uitdaging om het wrak te vinden. We bevestigen onze zware uitzwemreel aan het anker. Door ervaring wijs geworden, weet ik dat het wrak rechts voor ons zou kunnen liggen. Na 15 meter doemt er een donkere schaduw op; het is duidelijk het silhouet van een onderzeeër die rechtop op de bodem staat! We zwemmen terug naar het anker en sturen het met onze hefballon terug naar de oppervlakte. De duikers boven weten zo dat we het wrak hebben gelokaliseerd en zullen spoedig volgen. Wouter is inmiddels bezig met het uitrollen van de eerste reel over dit prachtige, complete wrak van 64 meter lang en 4,5 meter hoog. De buitenhuid is eraf geërodeerd, zodat de leidingen en kabels zichtbaar zijn. Opvallend zijn de loden gewichten, opgestapeld tegen de romp. Zij dienden ervoor om de onderzeeër uit te loden en in balans te brengen. We passeren de luiken aan de bovenzijde en constateren dat er eentje bijna af is getrokken door een dikke staalkabel van een zwaar visnet. Aan de hoeveelheid netten is duidelijk te zien dat veel vissers in de loop der jaren vast hebben gezeten aan dit wrak.

OORLOGSGRAF

De toren staat nog fier overeind en tot onze verbazing blijkt ook de periscoop nog aanwezig, compleet met glas. Verder naar achteren zitten alle luiken nog op hun plaats. Dit suggereert dat de bemanning waarschijnlijk geen kans heeft gezien

te ontsnappen. We duiken hier op een oorlogsgraf en dienen dit wrak met het nodige respect te behandelen. Aan de achterzijde zijn de diepteroeren en beide schroeven nog aanwezig. Op een geborgen loodblok staat de tekst 'Bleiwerk'. Het blijkt om de U-31 te gaan, een Duitse duikboot die is gezonken in de Eerste Wereldoorlog. Op 13 januari 1915 raakte zij vermoedelijk een mijn met 31 opvarenden aan boord.

In de Eerste Wereldoorlog was de onderzeeër een super modern oorlogswapen. De Duitsers hadden een enorme voorsprong in de bouw hiervan. Zij zagen het belang in van dit bijna onzichtbare oorlogsschip en deelden de eerste vernietigende klap uit: ze torpedeerden de drie Engelse pantserkruisers Aboukir, Cressy en Hoque waarbij 1.456 doden vielen. Overigens is het heel frustrerend dat er bij ons tweede en derde bezoek geen enkel loodblok meer aanwezig is op het wrak en dat er enkele luiken zijn opengebrosen. Manometers zijn verdwenen en leidingen doorgeknipt. Dit kan natuurlijk niet en niemand mag zich hier schuldig aan maken.

RUSSISCHE ONDERZEEËR

Net boven de Bruine Bank duiken we op een grote, moderne Russische onderzeeër van de Whiskey-klasse. Deze schepen werden gebouwd om te spioneren in de Noordzee en Atlantische Oceaan. Met een lengte van bijna 90 meter en een hoogte van 5 meter is het een imposant wrak. Na jarenlang haar werk te hebben gedaan, werd ze op 8 juni 1990 versleept van Denemarken naar Glasgow om daar gesloopt te worden. Maar een storm zorgde ervoor dat de sleepkabel brak en dwars op de golven liggend was ze al snel een makkelijke prooi voor het razende water. We hebben geluk met het weer. De Noordzee is spiegelglad en het water is donkerblauw. We verheugen ons op een mooie bergingsduik met het DDNZS-team. We weten dat er aan de achterzijde nog een staand want en dunne sleepnetten hangen. Als het tijdstip van de kentering is aangebroken, spring ik samen met mijn buddy overboord. Bij de afdaallijn kijken we wel 15 meter naar beneden. Op 20 meter diepte zien we het grootste deel van het wrak liggen. Schuin op haar stuurboordzijde heeft ze hier haar laatste rustplaats gevonden. De enorme romp is geheel intact met buiten- en binnenhuid. Op de plaats waar ooit de toren stond, zit nu een groot gat. De bronzen toren is er jaren geleden door een vissersboot afgerukt. Het wrak is minimaal begroeid en alle onderdelen zijn duidelijk herkenbaar. Misschien komt het door de

Periscoop van de U-31. Op 13 januari 1915 raakte zij vermoedelijk een mijn.

verf die wordt gebruikt op onderzeeërs dat de anemonen zich niet willen hechten? Het is altijd bijzonder om op een dergelijk wrak te duiken. De gestroomlijnde romp en de luiken bovenop... wat zal er allemaal onder zitten? Hoeveel informatie heeft deze oorlogsmachine ooit verzameld? Nu is de gestroomlijnde dame langzaam uit elkaar aan het vallen en zal ze waarschijnlijk over 200 jaar volledig in haar omgeving zijn opgegaan. We komen bij de diepteroeren en de grote schroef aan. Hier bevinden we ons op 32 meter diepte, het diepste deel van de duik. De stroming begint flink aan te trekken. De bezemploeg, die de reels en de geborgen

netten naar boven haalt, zal er nog een zware klus aan krijgen. Helaas zit onze duik erop.

GEHEIME MISSIE

Voor de kust van Noord-Holland ligt een klein wrakje van een Franse onderzeeboot die, net als een tiental Nederlandse onderzeeërs, aan het begin van de Tweede Wereldoorlog naar Engeland wist te ontsnappen. In het voorjaar van 1940 had de Franse marine 12 onderzeeboten onder Britse vlag varen. Tijdens een geheime missie voor Den Helder werd 1 van hen getorpedeerd door de U-9. Alle 45 opvarenden kwamen daarbij om het leven.

De toren staat nog fier overeind en tot onze verbazing blijkt ook de periscoop nog aanwezig, compleet met glas.

De restanten van de boot werden in 2003 gevonden door twee sportduikers. De Franse ambassade werd op de hoogte gebracht en de nabestaanden kwamen voor een kransslegging op zee naar Nederland.

Met de goede sonarapparatuur van de Cdt. Fourcault slagen we erin dit kleine bultje op de uitgestrekte Noordzeebodem te vinden. Vlak naast het dreganker zien we een paar ribbels in het zand. We vinden een ongeveer 20 meter lange gleuf van 1 meter diep. Als we naar binnen kijken, zien we onmiskenbaar de leidingen en indeling van een onderzeeër. De paar kabeljauwen die hier een schuilplaats hebben gevonden, kijken ons verbaasd aan. We ontdekken een paar meter verderop nog een stuk van het wrak. Aan de scherpe randen te zien, is het zinken met veel geweld gepaard gegaan. Het gevaarte is voor 80% onder het zand verdwenen maar nog duidelijk te herkennen als onderzeeboot. Een klein maar interessant wrak met een bijzondere geschiedenis.

GERAAKT DOOR EEN MIJN

Tijdens de expeditie van 2016 duiken we op de HMS E-47. Deze onderzeeër verging op 20 augustus, waarbij 30 mannen om het leven kwamen nadat de stalen sigaar één van de duizenden mijnen raakte die de Duitsers in de Noordzee hadden neergelegd. Van het wrak steekt nog maar een halve meter boven het zand uit. Het grootste deel ligt dus verborgen, al kan dit volgend jaar weer heel anders zijn. Ten westen van Texel is immers vaak sprake van een flinke stroming en worden grote hoeveelheden zand verplaatst. In 1999 werd dit wrak door sportduikers uit Vlieland ontdekt. Het dekkanon was door de zware sleepnetten van een vissersboot van het dek afgerukt en lag ernaast. Het staat nu voor het clubhuis van Duikteam Ecuador op Terschelling. De lengte van het wrak bedraagt 55 meter en de breedte 4 meter. Door de zeemijnexplosie is de neus er volledig af. In september 2016 werden door gezamenlijk duikonderzoek van DDNZS en

ZIN IN EEN BIJZONDER CLUBUITJE? KIJK OP GETWET.NL

WRAKDUIK SPECIALTY: 18 MEI

NOORDZEE TRAINING: 26 MEI

VOOR DE INDOOR
TRAINING HEBBEN WE DE
VOLGENDE DATA: 3, 31 MAART,
14, 20 APRIL EN 12 MEI.

Schakelaars op de toren van de U-31, een Duitse duikboot die is gezonken in de Eerste Wereldoorlog.

Duikteam Zeester, onder begeleiding van de kustwacht, twee onderzeebootwrakken bij de Waddeneilanden onderzocht. Het bleek te gaan om de HMS E-5, vermist sinds 7 maart 1916 met 30 personen aan boord, en de HMS E-26 er vlak naast. De laatste zank door een luchtaanval op 2 juli 1916, eveneens met 30 opvarenden. Voor de nabestaanden van beide onderzeeërs werd eindelijk duidelijk waar hun geliefden hun laatste rustplaats vonden. Beide duikboten verkeren nog in opmerkelijk goede staat. Helaas liggen ze in een drukke vaarroute waar duiken verboden is.

ZOEKTOCHT NAAR DE O13

De Nederlandse duikboot O13 is officieel al ruim 78 jaar 'nog steeds op patrouille'. Het is de enige nog vermiste Nederlandse

duikboot uit de Tweede Wereldoorlog in de Noordzee. Er zijn al veel pogingen gedaan dit zeemansgraf te vinden. Honderden wrakken werden onderzocht, maar de O13 zat er niet bij. Mogelijk gaat DDNZZ met de komende juni-expeditie helpen bij deze zoektocht. We zijn hierover in overleg met scheepsbouwer Damen uit Vlissingen, waar deze onderzeeër werd gebouwd. Ondertussen verwijderen we op andere wrakken lijnen, lood en netten en bevrijden we dieren die vastzitten. We zullen met een speciale sidescan sonar een groot gebied afzoeken boven de Doggersbank. Met een lengte van ruim 60 meter, een breedte van 5,7 meter en een hoogte van 8 meter is de O13 maar een klein stipje op de uitgestrekte Noordzeebodem.

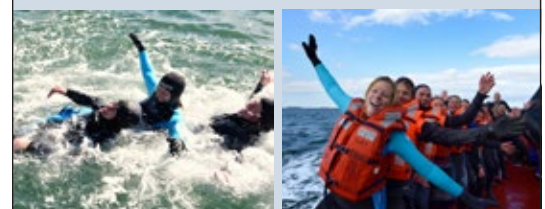

NU
OOK ALS
CADEAUBON
VERKRIJG-
BAAR!

GET WET MARITIEM

27 JAAR ERVARING IN HET
GEVEN VAN MARITIEME
VEILIGHEIDSTRAININGEN!

Ben Stiefelhagen | info@getwet.nl |
www.getwet.nl

GEZOCHT: ERVAREN DUIKERS

Stichting Duik de Noordzee Schoon is op zoek naar ervaren (Noordzee-)duikers. Teamspelers, die met hun hobby iets willen betekenen voor de wereld om hen heen. Je

moet bereid zijn een Noordzee Wrakduikspecialty en twee maritieme trainingen te volgen. Daarna doe je ervaring op met duiken op de Noordzee. Vervolgens kan je mee op eendaagse schoonmaaktrips en, als het bevalt, met de expedities. Je komt dan op plaatsen waar nooit andere duikers komen en je werkt mee aan een prachtig project.

TIP Meer weten over het Noordzeeproject?

Stichting Duik de Noordzee Schoon verzorgt lezingen en verkoopt boeken en loodblokken om geld in te zamelen voor het project. Je kunt onder meer lezingen bijwonen op de duikbeurs Duikvaker. www.duikdenoordzeeschoon.nl